

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۴۶) بخش هوافضا - غیر دفاعی

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۸۷۴۳

کد موضوعی: ۳۱۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۴۶): بخش هوافضا - غیردفاعی

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه فناوری‌های نوین)

تهیه و تدوین: علی اعظمی

ناظران علمی: محمدحسن معادی رودسری، سهیلا خردمندنیا

صفحه‌آرا: نفیسه حاجی‌صفری

ویراستار ادبی: پرند فیاضی

واژه‌های کلیدی:

۱. هوافضا

۲. بودجه سال ۱۴۰۲

۳. لایحه بودجه

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۱/۱۱

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	خلاصه مدیریتی
۲	مقدمه
۳	فصل اول - نمای کلی اعتبارات بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲
۳	۱. اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های مرتبط با حوزه فضایی
۵	۲. اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های مرتبط با حوزه هوایی
۷	۳. سایر اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا
۷	فصل دوم - درآمدهای پیش‌بینی شده از فعالیت‌های بخش هوافضا
۷	۱. درآمدهای پیش‌بینی شده دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا
۹	۲. نمای کلی درآمدهای پیش‌بینی شده در بخش هوافضا
۱۰	فصل سوم - بودجه شرکت‌های دولتی حوزه هوافضا - بخش غیردفاعی
۱۱	جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۱۲	منابع و مآخذ

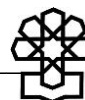
فهرست جداول

۳	جدول ۱. اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های حوزه فضایی در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی
۵	جدول ۲. اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های حوزه هوایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ - بخش غیردفاعی
	جدول ۳. اعتبارات برنامه‌ای ردیف‌های احداث دانشکده هوافضای دانشگاه شریف و ستاد فناوری‌های فضایی و حمل‌ونقل پیشرفته در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱
۷	جدول ۴. درآمدهای دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ و قانون بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی
۱۱	جدول ۵. عملکرد شرکت‌های دولتی فعال در بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ - بخش غیردفاعی

فهرست نمودارها

۴	نمودار ۱. مقایسه اعتبارات هزینه‌ای، تملک دارایی و مجموع هریک از دستگاه‌های فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی
۴	نمودار ۲. مقایسه اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی
۶	نمودار ۳. مقایسه اعتبارات هزینه‌ای، تملک دارایی و مجموع دستگاه‌های هوایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی
۶	نمودار ۴. مقایسه درصد اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های حوزه هوایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی
۹	نمودار ۵. درآمد حاصل از فعالیت‌های مرتبط با حوزه فضایی در قوانین بودجه سال‌های برنامه ششم توسعه و سال اول قانون برنامه هفتم
۹	نمودار ۶. درآمد حاصل از فعالیت‌های مرتبط با حوزه هوایی در قوانین بودجه سال‌های برنامه ششم توسعه و سال اول قانون برنامه هفتم
۱۰	نمودار ۷. درآمد کل حاصل از فعالیت‌های مرتبط با بخش هوافضا در قوانین بودجه سال‌های برنامه ششم توسعه و سال اول قانون برنامه هفتم
۱۰	نمودار ۸. سهم هریک از دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا از محل کل درآمدها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۴۶): بخش هوافضا - غیردفاعی

چکیده

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بودجه بخش هوافضای غیردفاعی شامل حوزه‌های هوایی و فضایی می‌شود که این تقسیم‌بندی با توجه به ماهیت فراسازمانی دستگاه و سازمان‌های هوافضایی کشور صورت گرفته است. مهم‌ترین دستگاه‌های متولی در این بررسی شامل وزارتخانه‌های راه و شهرسازی، ارتباطات و فناوری اطلاعات و علوم، تحقیقات و فناوری هستند. به‌طور کلی مجموع اعتبارات برنامه‌ای بخش هوافضای کشور در بخش غیردفاعی رشد ۱۴ درصدی داشته و از مجموع رقم حدود ۴۶,۹۲۹ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ به رقم حدود ۵۳,۳۴۹ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ رسیده و حدود ۰/۲۷ درصد از مجموع اعتبارات عمومی کل کشور را به‌خود اختصاص داده است. مجموع درآمدهای بخش هوافضای غیردفاعی کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ رشد ۴۰ درصدی داشته و از مجموع رقم حدود ۶,۲۷۱ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ به رقم حدود ۹,۳۴۰ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ رسیده است. همچنین در بررسی بودجه شرکت‌های بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مشخص شد که مجموع ۵۰ درصد سود ویژه این شرکت‌ها بالغ بر ۳,۷۰۰ میلیارد ریال است که نسبت به سال گذشته ۱۷ درصد رشد داشته است.

خلاصه مدیریتی

نظر به بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ در موضوع هوافضای غیردفاعی باید گفت مجموع اعتبارات برنامه‌ای حوزه فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ حدود ۴۷,۴۰۲ میلیارد ریال است که این رقم در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۱ در حدود ۹ درصد رشد داشته است. امسال نیز همانند سال گذشته مشاهده می‌شود که عزم دولت سیزدهم جهت شتاب‌بخشی به روند توسعه صنعت فضایی کشور جدی است.

مجموع اعتبارات برنامه‌ای حوزه هوایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۵,۷۶۷ میلیارد ریال است که این رقم نسبت به سال گذشته حدود ۷۳ درصد رشد دارد.

به‌طور کلی مجموع اعتبارات بخش هوافضای غیردفاعی کل کشور مندرج در ماده‌واحد و پیوست ۱ لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ با رقم حدود ۵۳,۳۴۹ میلیارد ریال، حدود ۰/۲۷ درصد از کل بودجه عمومی دولت در سال ۱۴۰۲ را به‌خود اختصاص داده است.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ درآمد کل حاصل از فعالیت‌های مرتبط با بخش هوافضا رقم ۹,۳۴۰ میلیارد ریال

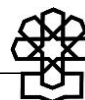
پیش‌بینی شده است. این رقم نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ حدود ۴۹ درصد رشد داشته است. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ تعداد ۳ بنگاه دولتی در بخش هوافضای غیردفاعی ذکر شده که همگی ذیل وزارت راه و شهرسازی هستند. مجموع ۵۰ درصد سود ویژه‌ای که این شرکت‌ها به دولت می‌پردازند، رقم ۳,۷۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده که نسبت به سال گذشته حدود ۱۷ درصد رشد داشته است. در حوزه هوایی نیز به‌نظر می‌رسد ایجاد و توسعه فرودگاه‌های غیرسودآور در شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری ایران همچنان ادامه دارد که سیاست مناسبی در خصوص توسعه فرودگاه‌های کشور نیست. این درحالی است که این شرکت ردیف‌های اعتباری احداث، تکمیل، مشارکت و بهسازی فرودگاه‌های محروم را دریافت کرده و بهتر است ردیف برنامه‌ای یاد شده صرف افزایش کیفیت خدمات فرودگاهی شود. علاوه بر این، سهم مانده اعتبار تملک دارایی فرودگاه امام خمینی (ره) به احتساب لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ حدود ۸۱ درصد بوده است. به‌نظر می‌رسد با صرف‌نظر از خطای عددی در اعمال اعتبار تملک دارایی این ردیف در لایحه سال ۱۴۰۲، مشکل کماکان در لایحه بودجه سال آتی ادامه داشته باشد که رقم قابل توجه و نگران‌کننده‌ای است. اگرچه بودجه این شرکت شامل جدول طرح‌ها و پروژه‌های مشمول سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی برای اجرا و بهره‌برداری از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای) موضوع تبصره شماره ۴ پیوست شماره ۱ است، اما این مهم با توجه به اهمیت این فرودگاه و برنامه‌ریزی جهت تبدیل شدن به هاب منطقه در آینده نیازمند توجه و بازنگری ویژه است.

مقدمه

به‌طور کلی بخش هوافضای کشور، شامل همه نهادها و عواملی است که به‌نحوی در امر شناسایی و بهره‌برداری از هوافضا جهت کاربردهایی نظیر فعالیت‌های رسانه‌ای و مخابراتی، تصویربرداری و حمل‌ونقل مشارکت دارند. فعالیت‌های بخش یاد شده حوزه‌های آموزش و پژوهش، اکتساب و توسعه فناوری، فعالیت‌های صنعتی و ارائه خدمات را دربرمی‌گیرد. به‌دلیل سرعت بالای تحولات فناورانه و کم بودن فاصله تحقیقات تا پیاده‌سازی صنعتی، می‌توان بخش هوافضا را کاملاً دانش‌بنیان دانست.

مهم‌ترین نهاد‌های سیاستگذار و اجرایی کشور در بخش هوافضای غیردفاعی عمدتاً وزارتخانه‌های راه و شهرسازی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و علوم تحقیقات و فناوری هستند. در این تحقیق اعتبارات حوزه فضایی در بخش غیردفاعی با تمرکز بر وزارتخانه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات، علوم، تحقیقات و فناوری و همچنین در حوزه هوایی ذیل وزارت راه و شهرسازی هستند.

در گزارش حاضر در فصل اول به بررسی اعتبارات برنامه‌ای و سایر اعتبارات مرتبط در بخش هوافضا پرداخته و پس از آن کل اعتبارات بخش هوافضا و درصد آن از اعتبارات بودجه عمومی کشور محاسبه می‌شود. در فصل دوم، درآمد‌های پیش‌بینی شده دستگاه‌های بخش هوافضا مورد بررسی قرار می‌گیرد. در فصل سوم بودجه شرکت‌های دولتی بخش هوافضا تحلیل شده و این گزارش با جمع‌بندی و ارائه پیشنهادهایی در خصوص بودجه بخش هوافضا در سال ۱۴۰۲ به پایان می‌رسد.

فصل اول - نمای کلی اعتبارات بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

۱. اعتبارات برنامه‌های دستگاه‌های مرتبط با حوزه فضایی

کل اعتبارات حوزه فضایی کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۴۷,۴۰۲ میلیارد ریال است که از این رقم ۵,۵۲۹ میلیارد ریال مجموع اعتبارات هزینه‌ای و ۴۱,۸۷۳ میلیارد ریال مجموع اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای است. در جدول ۱ سرجمع اعتبارات برنامه‌های دستگاه‌های مرتبط با حوزه فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مقایسه شده است.

جدول ۱. اعتبارات برنامه‌های دستگاه‌های حوزه فضایی در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی

(میلیون ریال)

درصد رشد	لایحه سال ۱۴۰۲			قانون سال ۱۴۰۱			شرح دستگاه، برنامه و فعالیت	شماره برنامه
	جمع ۱۴۰۲	تملك دارایی	هزینه‌ای	جمع ۱۴۰۱	تملك دارایی	هزینه‌ای		
۷	۳۲,۱۶۴,۰۰۰	۳۰,۰۹۴,۰۰۰	۲,۰۷۰,۰۰۰	۲۹,۹۷۹,۶۴۱	۲۷,۸۴۹,۶۴۰	۲,۱۳۰,۰۰۰	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (بخش فضایی)	۱-۱۴۹۰۰۰
۴۰	۲,۲۹۳,۶۱۱	۱۱۰,۰۰۰	۲,۱۸۳,۶۱۱	۱,۶۳۷,۷۹۲	۴۰,۴۴۵	۱۵۹۷۳۴۷	پژوهشگاه فضایی ایران	۲-۱۴۹۰۰۰
۷	۱۲,۲۳۶,۵۹۶	۱۱,۵۹۶,۰۰۰	۶۴۰,۵۹۶	۱۱,۴۳۵,۴۱۳	۱۰,۹۲۳,۰۰۰	۵۱۲,۴۱۳	سازمان فضایی ایران	۶-۱۴۹۰۰۰
۶۷	۷۰۷,۷۱۵	۷۲,۶۲۵	۶۳۵,۰۹۰	۴۲۳,۳۶۴	۵۲,۳۰۱	۳۷۱,۰۶۳	پژوهشگاه هوافضا	۱-۱۱۳۵۰۶
۹	۴۷,۴۰۱,۹۲۲	۴۱,۸۷۲,۶۲۵	۵,۵۲۹,۲۹۷	۴۳,۴۷۶,۲۰۹	۳۸,۸۶۵,۳۸۶	۴,۶۱۰,۸۲۳	جمع کل	

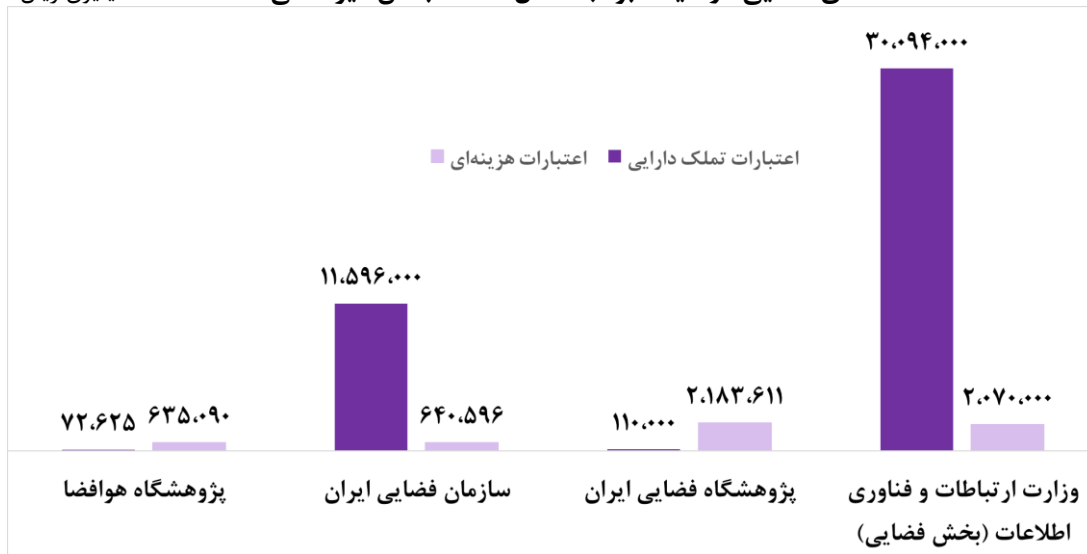
مأخذ: ماده واحده، پیوست ۱ و اطلاعات تکمیلی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱.

در اعتبارات برنامه‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ ردیف‌های اعتبارات برنامه‌های حوزه فضایی ذیل اعتبارات برنامه‌های وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. در نمودار ۱ اعتبارات هزینه‌ای، تملک دارایی و مجموع دستگاه‌های فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ با یکدیگر مقایسه شده است.

نمودار ۱. مقایسه اعتبارات هزینه‌ای، تملک دارایی و مجموع هریک از

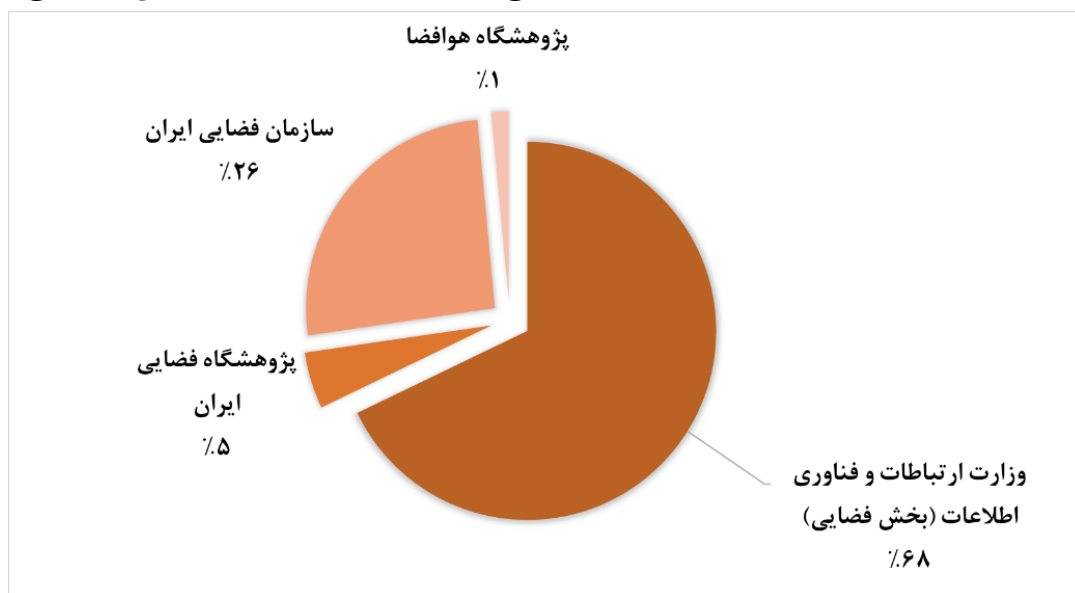
دستگاه‌های فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی

(میلیون ریال)

همچنین نمودار ۲ سهم هریک از دستگاه‌های حوزه فضایی از بودجه عمومی حوزه فضایی کشور را نشان می‌دهد.

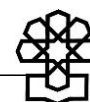
نمودار ۲. مقایسه اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی

چنان‌که مشاهده می‌شود وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سپس سازمان فضایی ایران، بیشترین سهم را از اعتبارات این بخش دارند. این سهم به دلیل وجود ردیف «برنامه تأمین، توسعه و تجهیز زیرساخت‌ها و خدمات فضایی» ذیل اعتبار وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات است.

با توجه به جدول ۱ اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های بخش فضایی در موارد ذیل قابل توجه است:

- مجموع اعتبارات سازمان فضایی ایران در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کشور بالغ بر رقم ۱۲,۲۳۷ میلیارد ریال است

که در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۱ حدود ۷ درصد افزایش داشته است. نظر به تکرار رقم قابل ملاحظه سازمان فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ به نظر می‌رسد عزم دولت سیزدهم جهت شتاب‌بخشی به روند توسعه صنعت فضایی کشور در سال آینده نیز ادامه داشته باشد.

- با توجه به اینکه در سال‌های اخیر خرید و بهره‌برداری دو ماهواره مخابراتی و سنجش از راه دور جزو اهداف کمی سازمان فضایی بوده، موضوع تأمین ماهواره مخابراتی تاکنون به دلایلی نظیر نوسانات ارزی و تحریم‌های بانکی محقق نشده است. مرکز پژوهش‌ها در سال‌های گذشته این پیشنهاد را مطرح می‌کرد که با موافقت سازمان برنامه و بودجه و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سهم حوزه فضایی از مبلغ ردیف متفرقه برنامه کسر و به ردیف‌های اعتبارات ذیل سازمان فضایی ایران اضافه شود و این مهم در سال گذشته محقق گردید. علاوه بر آن افزایش سهم بخش فضایی کشور خصوصاً به واسطه برگزاری دو جلسه شورای عالی فضایی در دولت سیزدهم، گام مثبتی جهت شتاب‌بخشی به فعالیت‌های بخش فضایی کشور تلقی می‌شود.

۲. اعتبارات برنامه‌های دستگاه‌های مرتبط با حوزه هوایی

کل اعتبارات حوزه هوایی غیردفاعی کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۵,۷۶۷ میلیارد ریال است که از این مقدار رقم ۲,۶۹۲ میلیارد ریال آن مجموع اعتبارات هزینه‌ای و ۳,۰۷۵ میلیارد ریال آن مجموع اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای است. همچنین مجموع اعتبارات حوزه هوایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ حدود ۷۰ درصد افزایش داشته است. در جدول ۲ سرجمع اعتبارات برنامه‌های دستگاه‌های مرتبط با حوزه هوایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مقایسه شده است.

جدول ۲. اعتبارات برنامه‌های دستگاه‌های حوزه هوایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ - بخش غیردفاعی

(میلیون ریال)

درصد رشد	لایحه سال ۱۴۰۲			قانون سال ۱۴۰۱			شرح دستگاه، برنامه و فعالیت	شماره دستگاه اجرایی
	جمع ۱۴۰۲	تملك دارایی	هزینه‌ای	جمع ۱۴۰۱	تملك دارایی	هزینه‌ای		
۷۰	۳,۰۴۰,۰۰۰	۱,۲۴۰,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۱,۷۹۱,۷۷۰	۵۴۱,۷۷۰	۱,۲۵۰,۰۰۰	سازمان هواپیمایی کشوری	۱۴۸۵۰۰
۸۷	۱,۸۰۰,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۰	۹۵۹,۷۲۶	۹۵۹,۷۲۶	۰	شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران	۲۸۰۵۲۰
۸۰	۹۱۶,۸۱۷	۲۵,۰۰۰	۸۹۱,۸۱۷	۵۰۹,۲۷۹	۰	۵۰۹,۲۷۹	مرکز آموزش عالی هوانوردی و فرودگاهی کشور	۱۴۸۵۰۴
-۸۶	۱۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰	۰	۶۹,۷۲۴	۶۹,۷۲۴	۰	شرکت شهر فرودگاهی امام خمینی (ره) ۱	۲۹۵۴۶۰
۷۳	۵,۷۶۶,۸۱۷	۳,۰۷۵,۰۰۰	۲,۶۹۱,۸۱۷	۳,۳۳۰,۴۹۹	۱,۵۷۱,۲۲۰	۱,۷۵۹,۲۷۹	جمع کل	

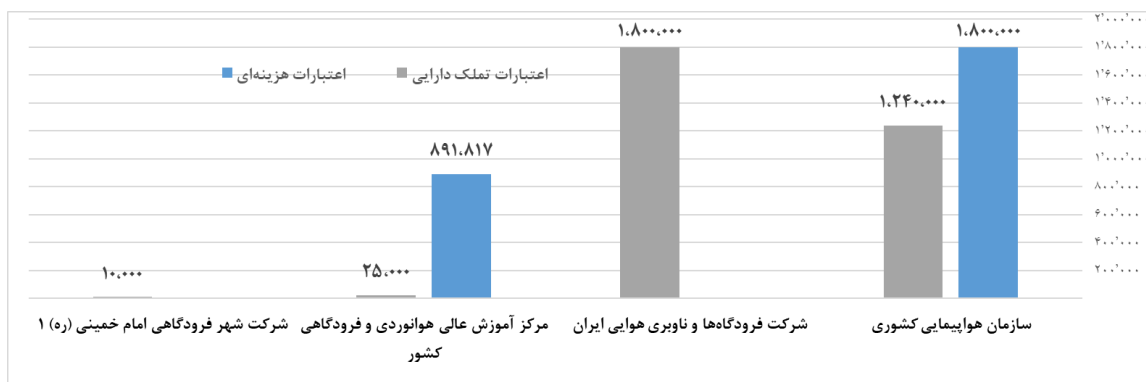
مآخذ: همان.

در نمودار ۳ اعتبارات هزینه‌ای، تملک دارایی و مجموع دستگاه‌های حوزه هوایی و هوانوردی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ با یکدیگر مقایسه شده است.

نمودار ۳. مقایسه اعتبارات هزینه‌ای، تملک دارایی و مجموع دستگاه‌های هوایی

(میلیون ریال)

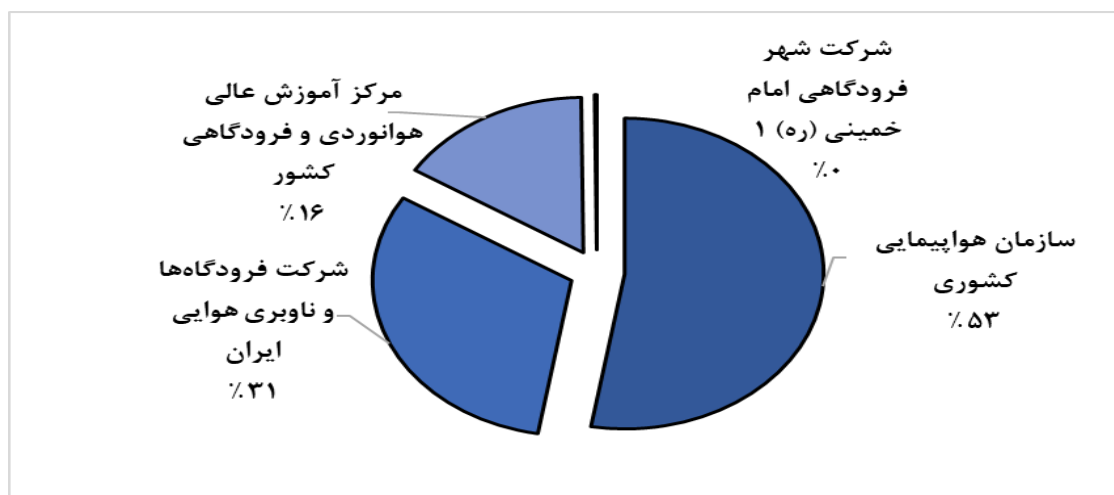
در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی

همچنین نمودار ۴ سهم هریک از دستگاه‌های حوزه هوایی از کل بودجه بخش هوایی را نشان می‌دهد.

نمودار ۴. مقایسه درصد اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های حوزه هوایی

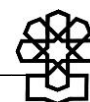
در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی

همان‌طور که مشاهده می‌شود بیشترین سهم از حوزه هوایی به سازمان هواپیمایی کشوری تعلق دارد.

با توجه به جدول ۲، اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های بخش هوایی و هوانوردی در موارد ذیل قابل توجه است:

- مجموع اعتبارات سازمان هواپیمایی کشوری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۳,۰۴۰ میلیارد ریال است که این رقم نسبت به سال گذشته حدود ۷۰ درصد افزایش یافته است. از مجموع ۱,۲۴۰,۰۰۰ میلیون ریال اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای سازمان هواپیمایی کشور مبلغ ۱,۲۰۰,۰۰۰ میلیون ریال متعلق به اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای اختصاصی است. به‌نظر می‌رسد عمده افزایش این درآمد، ناشی از پیش‌بینی پایان رکود حجم مسافرت‌های هوایی به‌واسطه کاهش آثار پاندمی کروناست. علاوه بر آن برابری نرخ ارز نیز یکی دیگر از عوامل مؤثر بر این موضوع است. نظر به جزء «۲» ماده (۵۳) تکالیف مرتبط با سازمان هواپیمایی کشوری در قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه، اعتبارات سازمان هواپیمایی کشوری (هزینه‌ای و سرمایه‌ای) از محل درآمدهای اختصاصی، کمک‌ها و سایر درآمدهایی که براساس

تعرفه مصوب شورای عالی هواپیمایی با رعایت مواد (۳۸) و (۳۹) قانون محاسبات عمومی کشور وصول شود، تأمین می‌گردد. - همچنین در جدول ۲۰ موضوع طرح‌های مطالعاتی و اجرایی موضوع ردیف شماره ۹-۵۵۰۰۰۰ پیوست ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه مواردی درخصوص مطالعات، بهسازی، توسعه یا تکمیل ۲۲ فرودگاه استانی مطرح شده است که اعتبار طرح‌های مندرج در این جدول متناسب با وضعیت پیشرفت فیزیکی و کسب مجوزهای قانونی لازم بین استان‌ها توزیع و پس از مبادله توافقنامه با دستگاه اجرایی ذی‌ربط هزینه می‌شود.

۳. سایر اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا

در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ ردیف فعالیت «احداث دانشکده هوافضا» ذیل دانشگاه صنعتی ملاحظه شده که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به رقم ۱۸۰ میلیارد ریال رسیده است.

در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ ردیف اعتباری «ستاد فناوری‌های فضایی و حمل‌ونقل پیشرفته» ذیل معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور به شماره طبقه‌بندی ۱۰۱۰۹۳ با اعتبار هزینه‌ای ۲,۱۷۸ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ درج شده است که به علت مشخص نبودن سهم بخش فضایی کشور، در بررسی لایحه بودجه ملاحظه نشده است. در جدول ۳ به این دو مورد اشاره شده است.

جدول ۳. اعتبارات برنامه‌ای ردیف‌های احداث دانشکده هوافضای دانشگاه شریف و ستاد فناوری‌های

فضایی و حمل‌ونقل پیشرفته در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ (میلیون ریال)

درصد رشد	لایحه سال ۱۴۰۲			قانون سال ۱۴۰۱			شرح دستگاه، برنامه و فعالیت
	جمع ۱۴۰۲	تملك دارایی	هزینه‌ای	جمع ۱۴۰۱	تملك دارایی	هزینه‌ای	
۴۷	۱۸۰,۰۳۵	۱۸۰,۰۳۵	۰	۱۲۲,۰۲۵	۱۲۲,۰۲۵	۰	احداث دانشکده هوافضا دانشگاه شریف
۰	۲,۱۷۸,۰۰۰	۰	۲,۱۷۸,۰۰۰	۲,۱۷۸,۰۰۰	۰	۲,۱۷۸,۰۰۰	ستاد فناوری‌های فضایی و حمل‌ونقل پیشرفته

مأخذ: همان.

فصل دوم - درآمدهای پیش‌بینی شده از فعالیت‌های بخش هوافضا

در این فصل سعی شده است وضعیت درآمدهای بخش هوافضا از بودجه عمومی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کشور بررسی شود. بر این اساس در بخش اول درآمدهای دستگاه‌های مرتبط شامل پژوهشگاه‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌های تابعه و در بخش دوم، نمایی از کل درآمدهای پیش‌بینی شده از مجموع فعالیت‌های بخش هوافضای کشور بررسی می‌شود.

۱. درآمدهای پیش‌بینی شده دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا

مجموع درآمدهای دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۹,۳۴۰ میلیارد ریال است که از این مقدار ۵,۰۷۰ میلیارد ریال متعلق به درآمدهای عمومی و ۴,۲۷۰ میلیارد ریال متعلق به درآمدهای اختصاصی است. در جدول ۴ سرجمع درآمد دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ و قانون بودجه سال ۱۴۰۲ مقایسه شده است.

جدول ۴. درآمدهای دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ و قانون بودجه سال ۱۴۰۲ - بخش غیردفاعی

(میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	شرح دستگاه، برنامه و فعالیت	قانون سال ۱۴۰۱			لایحه سال ۱۴۰۲		
		عمومی	اختصاصی	جمع ۱۴۰۱	عمومی	اختصاصی	جمع ۱۴۰۲
۱۱۳۵۸۶	پژوهشگاه فضایی ایران	۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	
۱۴۹۲۰۰	سازمان فضایی ایران	۳۰۰,۰۰۰	۰	۳۰۰,۰۰۰	۱,۳۷۰,۰۰۰	۰	
۱۱۳۵۰۶	پژوهشگاه هوافضا	۰	۱۴۰,۰۰۰	۱۴۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	
۷۸	مجموع درآمدهای حوزه فضایی	۳۰۰,۰۰۰	۱,۱۴۰,۰۰۰	۱,۴۴۰,۰۰۰	۱,۳۷۰,۰۰۰	۲,۵۷۰,۰۰۰	
۱۴۸۵۰۰	سازمان هواپیمایی کشوری	۰	۱,۶۰۰,۰۰۰	۱,۶۰۰,۰۰۰	۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	
۱۴۸۵۰۴	مرکز آموزش عالی هوانوردی و فرودگاهی کشور	۰	۷۰,۰۰۰	۷۰,۰۰۰	۰	۷۰,۰۰۰	
۲۸۰۵۲۰	شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری ایران	۳,۰۰۰,۰۰۰	۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰	۰	
۲۹۵۴۶۰	شرکت شهر فرودگاهی امام خمینی (ره)	۱۶۱,۰۳۷	۰	۱۶۱,۰۳۷	۲۰۰,۰۰۰	۰	
۴۰	مجموع درآمدهای بخش هوایی	۳,۱۶۱,۰۳۷	۱,۶۷۰,۰۰۰	۴,۸۳۱,۰۳۷	۳,۷۰۰,۰۰۰	۶,۷۷۰,۰۰۰	
۴۹	جمع کل	۳,۴۶۱,۰۳۷	۲,۸۱۰,۰۰۰	۶,۲۷۱,۰۳۷	۵,۰۷۰,۰۰۰	۹,۳۴۰,۰۰۰	

مآخذ: پیوست ۲ لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون سال ۱۴۰۱.

با توجه به جدول ۴ موارد ذیل قابل توجه است:

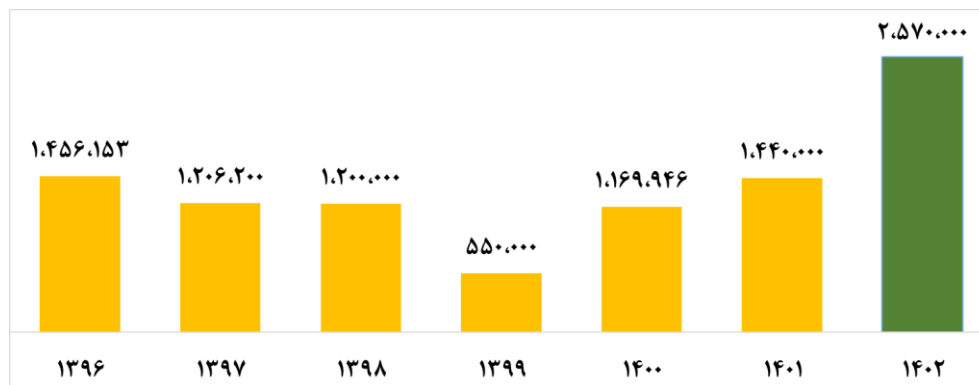
• حوزه فضایی

مجموع درآمدهای حوزه فضایی کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۲,۵۷۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده که این رقم نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ حدود ۷۸ درصد افزایش داشته است. در نمودار ۵ مجموع درآمدهای دولت از محل فعالیت‌های حوزه فضایی در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۶ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نمایش داده شده است.

نمودار ۵. درآمد حاصل از فعالیت‌های مرتبط با حوزه فضایی در قوانین بودجه سال‌های

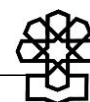
(میلیون ریال)

برنامه ششم توسعه و سال اول قانون برنامه هفتم

• حوزه هوایی

- مجموع درآمدهای حوزه هوایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۶,۷۷۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده که این رقم نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ رشد ۴۰ درصدی داشته است. مهم‌ترین دلیل این افزایش، رشد ۸۸ درصدی ردیف درآمدی سازمان هواپیمایی کشوری با مجموع ۳,۰۰۰ میلیارد ریال است و همان‌طور که قبلاً بیان شد، عمده آن ناشی از تناظر افزایش

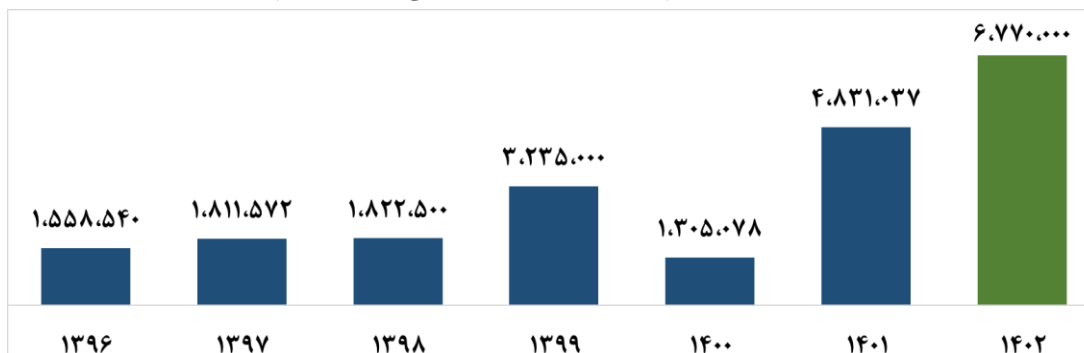

تعداد مسافران در پروازهای یازده ماهه سال جاری است. شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری ایران نیز با رشد ۱۷ درصدی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ به رقم ۳,۵۰۰ میلیارد ریال رسیده است. در نمودار ۶ مجموع درآمدهای دولت از محل فعالیت‌های حوزه هوایی در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۶ و لایحه بودجه ۱۴۰۲ نمایش داده شده است.

نمودار ۶. درآمد حاصل از فعالیت‌های مرتبط با حوزه هوایی در قوانین بودجه

(میلیون ریال)

سال‌های برنامه ششم توسعه و سال اول قانون برنامه هفتم

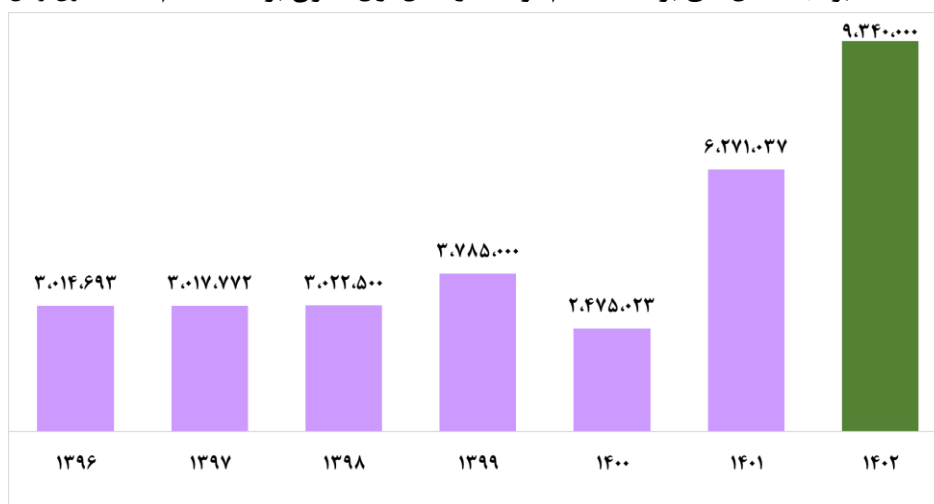

۲. نمای کلی درآمدهای پیش‌بینی شده در بخش هوافضا

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، درآمد کل حاصل از فعالیت‌های مرتبط با بخش هوافضا بیش از ۹,۳۴۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده که این رقم نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ رشد ۴۹ درصدی داشته است. در نمودار ۷ مجموع کل درآمدهای پیش‌بینی شده در بخش هوافضای کشور در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۶ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نمایش داده شده است.

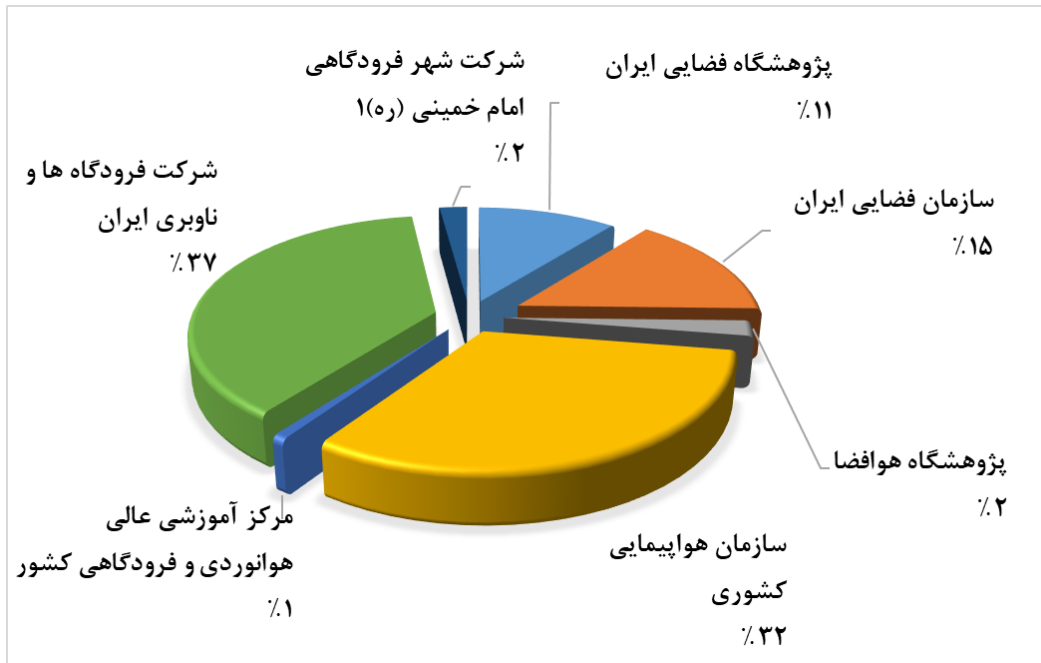
نمودار ۷. درآمد کل حاصل از فعالیت‌های مرتبط با بخش هوافضا در قوانین

بودجه سال‌های برنامه ششم توسعه و سال اول قانون برنامه هفتم (میلیون ریال)

در نمودار ۸ سهم هریک از دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا از کل درآمدها نشان داده شده است.

نمودار ۸. سهم هریک از دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا از محل کل درآمدها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

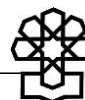

فصل سوم - بودجه شرکت‌های دولتی حوزه هوافضا - بخش غیردفاعی

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ تعداد شرکت‌های دولتی بخش هوافضا ذکر شده‌اند که ذیل وزارت راه و شهرسازی هستند. در جدول ۵ وضعیت کلی و اطلاعات مقایسه‌ای و تطبیقی از عملکرد مالی شرکت‌های دولتی فعال در بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ نمایش داده شده است.

با توجه به جدول ۵ می‌توان گفت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ شرکت‌های دولتی هوایی سربه‌سر یا سودده پیش‌بینی شده‌اند. هرچند تحقق آن مثلاً در مورد شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران (هما) مبهم است. مطالعه عملکرد این شرکت در سه سال گذشته حاکی از مقدار زیان انباشته قابل‌ملاحظه‌ای است که این مقدار تا پایان سال ۱۴۰۰ حدود ۷۶.۷۱۲ میلیارد ریال بوده است.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ میزان ۵۰ درصد سود خالص شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۳,۵۰۰ میلیارد ریال بوده که این رقم نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ با رشد ۱۷ درصدی مواجه شده است. یکی از مهم‌ترین دلایل این رشد میزان درآمد ارزی حاصل از پروازهای عبوری بر فراز ایران بوده است.

جدول ۵. عملکرد شرکت‌های دولتی فعال در بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ - بخش غیردفاعی (میلیون ریال)

ردیف	شماره طبقه‌بندی	نام شرکت	حساب‌های جاری بودجه سال ۱۴۰۱		حساب‌های جاری بودجه سال ۱۴۰۲	
			درآمد	هزینه	درآمد	هزینه
۱	۲۸۰۵۲۰	شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران	۵۱,۰۰۰,۰۰۰	۴۵,۰۰۰,۰۰۰	۸۱,۰۰۰,۰۰۰	۷۴,۰۰۰,۰۰۰
۲	۲۸۱۰۰۰	شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران	۴۵,۹۱۸,۳۶۲	۶۱,۹۱۸,۳۶۲	۸۶,۶۴۶,۲۹۸	۸۶,۶۴۶,۲۹۸
۳	۲۹۵۸۰۰	سازمان هواپیمایی کشوری	۰	۰	۰	۰
۴	۲۹۵۴۶۰	شرکت شهر فرودگاهی امام خمینی (ره)	۹,۹۶۱,۳۷۴	۹,۶۳۹,۳۰۰	۲۵,۰۰۰,۰۰۰	۲۴,۶۰۰,۰۰۰
جمع کل			۱۰۶,۸۷۹,۷۳۶	۱۱۶,۵۵۷,۶۶۲	۱۹۲,۶۴۶,۲۹۸	۱۸۵,۲۴۶,۲۹۸

مأخذ: پیوست ۳ لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱.

جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مهم‌ترین نکات در بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ در حوزه هوافضای غیردفاعی عبارتند از:

♦ به نظر می‌رسد با توجه به لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ عزم دولت سیزدهم جهت شتاب‌بخشی به روند توسعه صنعت فضایی کشور ادامه داشته باشد. با عنایت به قوانین بالادستی، تأمین و ساخت ماهواره مخابراتی که جزو اهداف کمی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان فضایی بوده است، ولی تاکنون به‌دلایلی محقق نشده و روند رشد بخش فضایی با کندی مواجه بوده است. هرچند با عنایت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ به نظر می‌رسد در دولت سیزدهم این روند تغییر کند.

♦ شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری ایران درحالی ردیف‌های اعتباری احداث، تکمیل، مشارکت و بهسازی فرودگاه‌های محروم را دریافت کرده است که درحال حاضر عمده فرودگاه‌های کشور زیان‌ده هستند. اگرچه دستگاه مذکور در حدود ۳۱ درصد از اعتبارات حوزه هوایی را در لایحه بودجه سال جاری به‌خود اختصاص داده است، اما به نظر می‌رسد ایجاد و توسعه فرودگاه‌های غیرسودآور سیاست مناسبی درخصوص توسعه فرودگاه‌های کشور نیست و بهتر است ردیف برنامه‌ای یاد شده صرف افزایش کیفیت خدمات فرودگاهی و توسعه و تغییر کاربری آنها به سمت توسعه فرودگاه‌های مناسب پرواز هواپیماهای کوچک شود.

♦ فرودگاه امام خمینی (ره) یکی از مهم‌ترین فرودگاه‌های بین‌المللی و بااهمیت‌ترین مرز هوایی کشور است که تاریخ شروع پروژه مشارکت و تکمیل فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) سال ۱۳۸۶ و تاریخ اتمام آن سال ۱۴۰۵ است. با نگاهی به لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ می‌توان دریافت که سهم مانده اعتبار تملک دارایی فرودگاه امام خمینی (ره) حدود ۸۱ درصد بوده است. به نظر می‌رسد با صرف‌نظر از خطای عددی در اعمال اعتبار تملک دارایی این ردیف در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، مشکل کماکان در لایحه بودجه سال آتی ادامه داشته باشد که رقم قابل توجه و نگران‌کننده‌ای است. این مهم با توجه به اهمیت این فرودگاه و برنامه‌ریزی جهت تبدیل شدن به قطب منطقه در آینده نیازمند توجه و بازنگری ویژه است.

منابع و مأخذ

۱. لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور.
۲. قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور.

مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۲۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir